

Kongres Europejskiego Stowarzyszenia Urzędniczek i Urzędników Stanu Cywilnego (EVS)
2019 – Szczecin

Różnorodność aktów stanu cywilnego w Niemczech

Szanowni Państwo, Koledzy i Koleżanki,

podczas dzisiejszej prezentacji przedstawię w zarysie różne rodzaje aktów stanu cywilnego funkcjonujących w Niemczech, objaśniając kwestie dotyczące treści poszczególnych rubryk oraz układu dokumentów.

Zgodnie z aktualnie obowiązującą niemiecką Ustawą o stanie cywilnym (*Personenstandsgesetz*) każdy urząd stanu cywilnego prowadzi, zgodnie z właściwością miejscową, łącznie cztery rejestry: małżeństw, związków partnerskich, urodzeń i zgonów.

Slajd 2

Od 1938 do 2009 r. rejestry te nosiły nazwę ksiąg stanu cywilnego. Wraz z elektroniczną zapoczątkowaną przez reformę przepisów o aktach i rzędach stanu cywilnego do użycia weszło pojęcie „rejestru stanu cywilnego”.

Nowe przepisy stworzyły podstawę prawną do zastąpienia dokumentów papierowych elektronicznymi.

W okresie przejściowym trwającym do 31 grudnia 2013 r. USC mogły jeszcze rejestrować zdarzenia w formie papierowej, natomiast już od 1 stycznia 2014 r. każdy urząd ma obowiązek prowadzenia rejestrów elektronicznych.

USC mają obowiązek zapisywania aktów w rejestrach w sposób usystematyzowany w formacie XML i dodatkowo jako pliki PDF/A przeznaczone tylko do odczytu, przy czym zgodnie z Ustawą o stanie cywilnym moc dowodową posiadają wyłącznie wpisy w formacie XML.

Wraz z reformą wprowadzoną w 2009 r. nowe rejestry muszą co prawda być prowadzone w systemie elektronicznym, ale nie wiąże się to z obowiązkiem elektronicznej rejestracji dokumentów papierowych, a zatem podstawą wystawiania dokumentów stanu cywilnego są obecnie wpisy zarówno w formie papierowej, jak i elektronicznej.

Beate Tripp
- Kierownik studiów - Federalne
Stowarzyszenie Urzędników
Stanu Cywilnego

Slajd 3

W rejestrach stanu cywilnego ewidencjonuje się zawierane małżeństwa, związki partnerskie, narodziny i zgony z uwzględnieniem danych dotyczących poszczególnych zdarzeń i innych informacji o stanie cywilnym osób.

Adnotacje – np. informacje dotyczące innych wpisów w rejestrze stanu cywilnego – nie posiadają mocy dowodowej, a stanowią jedynie odesłanie do wpisów dotyczących danej osoby.

Slajd 4

Co do zasady przyjmuje się, że dokumenty stanu cywilnego posiadają tę samą moc dowodową co zaświadczenia wydawane z rejestrów stanu cywilnego.

Slajd 5

Do wystawiania dokumentów stanu cywilnego uprawnieni są wyłącznie urzędnicy USC.

USC wystawiają następujące dokumenty stanu cywilnego będące dokumentami państwowymi:

- z rejestru urodzeń – akty urodzenia
- z rejestru małżeństw – akty małżeństwa
- z rejestru związków partnerskich – akty zawarcia związku partnerskiego
- z rejestru zgonów – akty zgonu

Dokumenty te zawierają dane według aktualnego stanu, nie uwzględniając historii rejestracji, którą w całości zamieszcza się w poświadczonych wydrukach z rejestru stanu cywilnego albo odpisach z ksiąg stanu cywilnego.

Wystawiane przez USC dokumenty stanu cywilnego muszą być zgodne z formularzami określonymi w załączniku do rozporządzenia w sprawie stanu cywilnego (*Personenstandsverordnung*).

Akty urodzenia, małżeństwa, zawarcia związku partnerskiego i zgonu co do zasady sporządza się w formacie A4, choć dopuszcza się również mniejsze formaty.

Wdrożona w 2009 r. reforma miała na celu ograniczenie do minimum zakresu danych podlegających ewidencjonowaniu w rejestrach stanu cywilnego. Tym samym wpisy sporządzane od tego czasu nie zawierają już informacji na temat stopnia naukowego i zawodu, i nie uwzględnia się ich w dokumentach stanu cywilnego, nawet jeśli zostały podane w starym wpisie.

Na skutek reformy przepisów dotyczących aktów i urzędów stanu cywilnego zlikwidowano tzw. akty pochodzenia oraz świadectwa urodzenia, a więc dokumenty zawierające dane wyłącznie dziecka, bez informacji o rodzicach, nie wprowadzając żadnych zamienników.

Slajd 6

Akt urodzenia stanowi potwierdzenie faktu narodzin i uwzględnia wszelkie wprowadzone zmiany w zakresie stanu cywilnego.

Slajd 7

W nagłówkach rejestrów i dokumentów stanu cywilnego dotychczas stosowano rozróżnienie nazewnictwa ze względu na płeć – odpowiednio na „Ojca” i „Matkę” w rejestrze urodzeń oraz „Męża” i „Żonę” w rejestrze małżeństw. W odosobnionych przypadkach skutkowało to błędnymi i mylącymi danymi w dokumentach.

Z dniem 1 listopada 2018 r. , wraz z wejściem w życie rozporządzenia w sprawie zmiany rozporządzenia w sprawie stanu cywilnego, dopasowano układ informacji zarówno w rejestrze stanu cywilnego, jak i dokumentach stanu cywilnego, tak by miejsce i data zdarzenia znajdowały się na początku.

Bardziej radykalna zmiana dotyczy jednak zróżnicowania nazewnictwa rodzinno-prawnego. Umożliwia ona zastosowanie w dokumencie prawidłowego określenia np. w przypadku zmiany płci.

Na początku w celu określenia rodziców dziecka zgodnie z nazewnictwem rodzinno-prawnym przypisuje się im rubrykę z rosnącą numeracją zaczynającą się od 1. Osobie, która urodziła dziecko (zgodnie z definicją § 1591 niemieckiego Kodeksu Cywilnego), we wpisie dotyczącym narodzin trwale przyporządkowuje się liczbę „1” i określenie „Matka”. Tym samym w pozycji 1. w akcie urodzenia zawsze widnieje matka biologiczna. Jest to niezbędne ze względu na określone uprawnienia z tytułu macierzyństwa wynikające z prawa rodzinnego i prawa świadczeń.

Osobie będącej ojcem dziecka w rozumieniu § 1592 niemieckiego Kodeksu Cywilnego w pierwszym wpisie dotyczącym narodzin trwale przyporządkowuje się liczbę „2” oraz określenie „Ojciec”.

Slajd 8

W przypadku braku możliwości ustalenia biologicznych rodziców dziecka pozostaje możliwość przysposobienia, a co za tym idzie wspomniane wcześniej przyporządkowanie objmie przysposabiającego albo przysposabiających. W sytuacji, w której dziecko zostaje przysposobione przez żonę matki biologicznej jako dziecko przybrane w dokumencie stanu cywilnego wprowadza się zmianę, jako drugiego rodzica obok matki wskazując przysposabiającą. Zgodnie z § 42 obowiązującego w Niemczech rozporządzenia o stanie cywilnym rodzinno-prawne określenie „Matka” przypisywane jest również przysposabiającej.

W dolnej części aktu urodzenia znajduje się miejsce na informacje z rejestru, w którym można wpisać przysposabiających w przypadku adopcji niepełnej osoby pełnoletniej (§ 1770 Kodeksu Cywilnego).

Slajd 9

W przypadku konieczności wystawienia aktu urodzenia dla dziecka, które urodziło się martwe, od 1 lipca 1998 r. dokument taki wystawiany jest z rejestru urodzeń. Przy dacie urodzenia zamieszcza się wówczas adnotację „martwe urodzenie”, aby zaznaczyć, że dziecko nie nabyło zdolności prawnej.

Slajd 10

Obowiązujące w Niemczech przepisy dopuszczają, na życzenie wnioskodawcy, możliwość pominięcia w akcie urodzenia informacji o płci, rodzicach lub przynależności do związku wyznaniowego dziecka i jego rodziców. Dokumenty w tej formie wprowadzono w szczególności z myślą o osobach transseksualnych, które skorzystały z możliwości zmiany tylko imienia, w celu przestrzegania zakazu publikowania danych zdradzających poprzednią płeć.

Jak widać, w dokumencie pominięte zostały odpowiednie nagłówki.

Slajd 11

§ 9 niemieckiej Ustawy o stanie cywilnym określa podstawy prawne sporządzania wpisów w rejestrze. Jeżeli urzędnikowi USC rejestrującemu narodziny nie przedłożono odpowiednich dokumentów potwierdzających dane rodziców dziecka (dokument tożsamości, dokument potwierdzający narodowość, akt stanu cywilnego), to w rejestrze urodzeń musi on zamieścić odpowiednią adnotację na ten temat. Jej brzmienie w odniesieniu do dziecka to „Brak dokumentu potwierdzającego imię i nazwisko”, a w odniesieniu do rodziców „Brak dokumentu potwierdzającego tożsamość”.

W takim przypadku jedynym dokumentem stanu cywilnego, jaki może zostać wydany, jest poświadczony wydruk z rejestru zawierający wspomnianą adnotację.

Wpis nie posiada mocy dowodowej dokumentu z rejestru stanu cywilnego na podstawie § 54 Ustawy o stanie cywilnym, a jedynie wskazuje, pod jakim imieniem dany rodzic stawiał się przed USC.

Beate Tripp
- Kierownik studiów - Federalne
Stowarzyszenie Urzędników
Stanu Cywilnego

Slajd 12

Akt małżeństwa stanowi dokument potwierdzający zawarcie związku małżeńskiego. Zawiera nazwiska małżonków zarówno na dzień zawarcia małżeństwa, jak i na dzień wystawienia aktu.

W przypadku osób, które podają nazwisko rodowe różniące się od nazwiska małżeńskiego, należy dodatkowo wpisać nazwisko rodowe.

Slajd 13

Za nagłówkiem „Numer rejestracyjny” z reguły znajduje się oznaczenie wpisu literą „E” (*Eheregister* – rejestr małżeństw), a w dalszej kolejności numer wpisu do rejestru oraz rok rejestracji.

Akty małżeństwa dla par, które zawarły związek małżeński, ale nie został on jeszcze odnotowany w rejestrze, mogą być wydawane na podstawie protokołu zawarcia małżeństwa. Zamiast numeru wpisu w rejestrze zamieszcza się wówczas informację o protokole zawarcia małżeństwa.

Jak już wspomniano, z dniem 1 listopada 2018 r. rubryki na rodzinno-prawne określenia utworzono również w rejestrze małżeństw i aktach małżeństw. Określenia „Mąż” i „Żona” odpowiadają dotychczas stosowanym nagłówkom. Przyjęta powinna zostać przewidziana numeracja („1” dla męża”, „2” dla żony), która również jest zgodna z dotychczasowym układem wydruku z rejestru i aktu małżeństwa. W odniesieniu do osób płci innej niż męska lub żeńska stosuje się określenie „Małżonek”.

Aktualna procedura przypisywania określeń prawno-rodzinych umożliwia ponadto zarejestrowanie prawidłowego określeń w przypadku zmiany płci, a tym samym uniknięcia nieprawidłowego powiązania danych, jako że ta sama nazwa stosowana jest wobec obu małżonków.

Konieczność ta wynikała m.in. z decyzji Federalnego Trybunału Konstytucyjnego z dnia 27 maja 2008 r., w której stwierdził on, że zmiana płci nie wywiera skutków dla istniejącego małżeństwa.

Jak czytamy w sentencji decyzji: „Związek małżeński trwa do czasu jego rozwiązania na podstawie postanowienia sądu albo jego ustania poprzez stwierdzenie śmierci jednego z małżonków”. Zgodnie z tą decyzją po wydaniu decyzji przez sąd decyzji w sprawie zmiany płci na podstawie Ustawy o osobach transseksualnych para, która zawarła małżeństwo przed zmianą płci, staje się małżeństwem jedнопłciowym.

Slajd 14

Od 1 listopada 2018 r. poza tekstem zasadniczym na odwrocie aktu małżeństwa znajduje się informacja dotycząca aktów urodzenia małżonków.

Taka sama informacja uzupełniająca zamieszczana jest na odwrocie aktów zawarcia związku
Beate Tripp
- Kierownik studiów - Federalne
Stowarzyszenie Urzędników
Stanu Cywilnego

partnerskiego.

Slajd 15

W dniu 1 października 2017 r. wprowadzono prawo do zawierania małżeństw przez osoby tej samej płci.

Po wejściu w życie pierwszego rozporządzenia zmieniającego rozporządzenie o stanie cywilnym od 1 listopada 2018 r. w nagłówkach stanu cywilnego możliwe jest przyporządkowanie odpowiednich rodzinno-prawnych określeń również małżonkom jednej płci, tj. dla małżonków płci męskiej jest to „Mąż”, a dla małżonków płci żeńskiej „Żona”, a dla osób innej płci „Małżonek”.

Wraz z wejściem w życie Ustawy o prawie do zawierania związków małżeńskich przez osoby tej samej płci” dodatkowo stworzono możliwość przekształcania zawartych związków partnerskich na małżeństwa jedнопłciowe. W wystawianych po takim przekształceniu aktach małżeństwa w rubryce „pozostałe informacje z rejestru” umieszcza się datę zawarcia wcześniejszego związku partnerskiego w celu wskazania, że nie jest to nowo zawarty związek małżeński, a wynikające z niego prawa i obowiązki działają wstecz od dnia zawarcia związku partnerskiego.

W rubryce „Pozostałe informacje z rejestru” można również zamieszczać wpisy dotyczące np. rozwiązania małżeństwa.

Slajd 16

Kolejna zmiana, jaka zaszła w niemieckich rejestrach stanu cywilnego, dotyczy układu dokumentów stanu cywilnego, w których wprowadzono zmiany. We wszystkich aktach sporządzanych po raz pierwszy po dacie rejestracji dopisywana jest cyfra „0”. W dokumentach zmienionych dopisuje się kolejne cyfry, tak by z przedłożonego poświadczanego wydruku z rejestru dało się odczytać chronologiczny przebieg wpisu na podstawie numeracji.

W przeszłości zmiany w aktach odnotowywano poprzez podanie przyczyny zmiany i zmienionych danych.

Po restrukturyzacji rejestru od dnia 1 listopada 2018 r. w pierw podaje się przyczynę zmiany, a następnie wszystkie kolejno zmieniane dane, tak by na ostatniej stronie poświadczanego wydruku z rejestru zawsze znajdowały się najaktualniejsze dane dotyczące stanu cywilnego z wpisu. Nowością jest również udogodnienie polegające na możliwości odczytania w jednym dokumencie wszystkich danych danej osoby.

Slajd 17

W okresie 1 sierpnia 2001 r. – 30 września 2017 r. pary jedнопłciowe mogły zawierać tylko związki partnerskie.

Beate Tripp
- Kierownik studiów - Federalne
Stowarzyszenie Urzędników
Stanu Cywilnego

Od 1 października 2017 r., wraz z wprowadzeniem dla takich par prawa do zawierania związków małżeńskich, możliwość zawierania związków partnerskich została zlikwidowana.

Wejście w życie wspomnianej ustawy nie wiązało się z obowiązkiem przekształcenia związków partnerskich na małżeństwa jednopłciowe, dlatego wciąż wydaje się akty zawarcia związku partnerskiego.

Slajd 18

Akty zawarcia związku partnerskiego i małżeństwa mają identyczną formę.

Prawno-rodzinne określenia to „Partner” w przypadku mężczyzn i „Partnerka” w przypadku kobiet.

Slajd 19

Akt zgonu stanowi dokument potwierdzający fakt śmierci człowieka.

Slajd 20

W rejestrze zgonów stosuje się następujące prawno-rodzinne określenia na partnera osoby zmarłej: „Żona”, „Mąż”, „Partner” albo „Partnerka”.

Slajd 21

Podobnie jak w przypadku aktów urodzenia, jeżeli urzędnikowi USC nie zostaną przedłożone odpowiednie dokumenty potwierdzające zdarzenie, we wpisie w rejestrze zgonów zamieszcza się odpowiednią adnotację. Jedynym dokumentem stanu cywilnego, jaki może zostać wówczas sporządzony, jest poświadczony wydruk z rejestru.

Przedstawiłam Państwu w skrócie różnorodność dokumentów stanu cywilnego, które funkcjonują w Niemczech.

Mam nadzieję, że przekazane przeze mnie informacje dotyczące nowego nazewnictwa i treści dokumentów stanu cywilnego przydadzą się Państwu w codziennej pracy.

Dziękuję za uwagę.